

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

LUPIĆEVA SKLADNJA IZVRSNA PRVOG CJELOVITOG IZDANJA DJELA HANIBALA LUCIĆA

**Hanibal Lucić, *Djela*. Priredio Ivan Lupić.
Talijanske tekstove preveo Borna Treska.
Stoljeća hrvatske književnosti. Knjiga 155.**

Matica hrvatska, Zagreb, 2023.

Prvo cjelovito izdanje djela velikoga i važnoga renesansnog pjesnika konačno je ugledalo svjetlo dana zahvaljujući maru i trudu, a nadasve znanju i umijeću jednoga od ponajboljih proučavatelja hrvatske ranonovovjekovne kulture. Priređivač Ivan Lupić dobro je poznat i akademskoj i široj javnosti svojim vrijednim otkrićem Lucićeva pjesništva na talijanskom jeziku. Naime, do tog otkrića 2018. znalo se samo za jednu knjigu Hanibala Lucića, *Skladanja izvrsnih pisan razlicih*, a Lupić je otkrio da je te iste 1556. godine objavljena i druga knjiga koja nosi naslov *Sonetti di messer Anibal Lucio Lesignano, scritti a diversi (Soneti gospodina Hanibala Lucića Hvaranina, upućeni raznim osobama)*. Premda je Ivan Lupić primarno anglist koji se u svom profesionalnom radu bavi engleskom renesansom, napose dje-

lima Williama Shakespearea, vrlo uspješno se već desetljećima bavi i starijom hrvatskom književnošću, a posebice su dragocjeni njegovi radovi u kojima donosi uvide i otkrića koji su rezultat erudicijskog pristupa renesansnoj književnosti u njezinoj nadnacionalnoj dimenziji. Lupić svojim istraživanjima nerijetko ispravlja propuste u istraživačkim fokusima hrvatskoj književnoj kulturi, osvjetljava važnosti i specifičnosti rukopisne kulture donoseći nova znanja i nove spoznaje koje nam omogućuju mnogo bolje vidike no što smo ih dosad imali u bavljenju književnom kulturom te ponajprije promovira potrebu provjeravanja dosadašnjih pristupa ukazujući na zamke slijepog slijedenja i prihvaćanja onog što se čini samorazumljivim. Nadalje, nerijetko ističe privlačnost, ljepotu i parametre pre-

poznavanja kulturne baštine, kao i nužnost osvještavanja načina brige za kulturne vrijednosti. Svojim je dosadašnjim radom znatno pridonio podizanju ljestvice kriterija na domaćoj znanstvenoj sceni te potaknuo i druge da iziđu iz svojih istraživačkih komfora i pomiču svoje granice. Svojim je otkrićima i istraživanjima, a nadasve širinom i dubinom znanja te poznavanjem europskoga konteksta renesansne književnosti, Lupić bio najpozvaniji prirediti cjelovito izdanje Lucićeva opusa. Stoga su i očekivanja od ovog novog izdanja više nego ogromna. Pritom valja spomenuti da je ovo izdanje Lupićev prvi prilog uglednoj Matičinoj ediciji *Stoljeća hrvatske književnosti*, čiji je član Uredništva.

Prvi se put u samostalnom izdanju hrvatskoj javnosti predstavljaju sva danas poznata djela Hanibala Lucića. Dosadašnja su moderna izdanja redovito sadržavala i djela drugoga važnoga renesansnog pjesnika s Hvara, Petra Hektorovića. Time se dodatno i nepravedno i jednog i drugoga pjesnika svodilo na hvarski krug, premda njihova djela imaju nadregionalne karakteristike. Zasluženu je samostalnost priređivač za Lucića nedvojbeno izborio i otkrićem talijanskoga dijela njegova opusa. Samostalno izdanje Lucićevih djela obaseže 311 stranica. Urednica je knjige Lahorka Plejić Poje, redaktorica i izvršna urednica

je Nataša Debgović, likovni urednik Željko Podoreški, a grafički Neven Osojnik. Posebna je vrijednost izdanja priređivačeva odluka objavljivanja talijanskih soneta i u izvorniku i u prijevodu na suvremeni hrvatski jezik, kojemu je svrha biti mostom u boljem razumijevanju teksta. Pritom je i izbor prevoditelja Borne Treske posve opravdan, jer se on u svom istraživačkom radu bavi pjesništvom dubrovačkih i dalmatinskih renesansnih pjesnika na talijanskom jeziku. Sukladno postavljenim očekivanjima, prevoditelj je zadatak uzorno i skladno izvršio, a svojim je dosadašnjim znanstvenim tekstovima i otkrićima postavio dobre temelje za respektabilnu karijeru.

Važna priređivačeva odluka tiče se i sadržaja, odnosno redosljeda Lucićevih tekstova prema prvim izdanjima dviju knjiga iz 1556. Stoga se prvo donose tekstovi iz Lucićeve knjige *Skladanja izvrsnih pisan različitih*, a potom iz novootkrivene *Sonetti*. Ivan Lupić je u oba slučaja promišljeno odlučio ostati vjeran redosljedu tekstova u prvim izdanjima i rekonstruirati način na koji su Lucićeva djela bila dostupna renesansnoj publici. Takav je redosljed naime smisleniji od onoga koji je uveden u moderna Lucićeva izdanja od 19. st., u kojima su pojedine priređivačke intervencije problematične, na što Lupić vrlo jasno ukazuje. Primjerice, u ediciji *Pet stoljeća hr-*

vatske književnosti Lucićeva prozna posvetna poslanica Jeronimu Martinčiću, koja otvara *Skladanja* i vezana je uz prijevod Ovidijeve heroide *Pariž Eleni* i *Pisni ljuvene*, stavljena je na kraj izdanja što je čini besmislenom, kako točno prosuđuje Ivan Lupić, te upućuje na važnost autorove namjere vezanja prijevoda iz Ovidija za ljubavni kanconijer jer bi se jedno trebalo čitati uz drugo i jer bi se „retorika njegovih ljubavnih pjesama jednako plodno mogla razmatrati kroz dijalog s antičkim pjesništvom kao što se – u nas gotovo isključivo – promatrala u odnosu prema talijanskoj književnosti“ (str. 17). Izvorni je dakle redosljed Lucićevih tekstova koji se poštuje iz knjige *Skladanja* (1556) u ovom izdanju sljedeći: posvetna poslanica Jeronimu Martinčiću, prijevod Ovidijeve heroide *Pariž Eleni*, 22 pjesme kanconijera (*Pisni ljuvene*), drama *Robinja* uz prethodeću joj posvetnu poslanicu Francisku Paladiniću te dvije popratne pohvalne pjesme (jedna anonimnog autora, druga je Nikole Gazarovića), pjesma *U pohvalu grada Dubrovnika*, te odjeljak naslovljen *Pisni razlicim prijateljem* koji sadrži osam pjesničkih poslanica i dvije nadgrobnice. Potom slijedi knjiga *Sonetti / Soneti* koja sadrži samo pjesme na talijanskom jeziku, te se u ovom izdanju prvi put predstavlja u izvorniku i u prijevodu na suvremeni hrvatski jezik.

Na temelju kratkog presjeka sadržaja Lucićeva književnog opusa postaje očito da tako heterogene tekstove nije bilo nimalo lagano prirediti te da zacrtano izdanje za zamišljenu suvremenu publiku zahtijeva kompetentnoga priređivača koji umije proniknuti u slojevitost književne baštine. Da je Ivan Lupić tomu poslu dorastao pokazuju i istančane poveznice koje uspostavlja između tekstova – svjedočeći o pažljivu čitanju i razumijevanju Lucićevih upletenih aluzija, a kao primjer može se navesti njegovo obrazloženje mjesta koje u knjizi zauzima pjesma *U pohvalu grada Dubrovnika* koja zapravo ide uz *Robinju* kao njezina pratnja (str. 26). Drugi je važan primjer umrežavanja tekstova isticanje da su Lucićeve poslanice upućene književnim prijateljima najснаžnija poveznica između njegova hrvatskog i talijanskog opusa (str. 31). Nadalje, svoju kompetentnost i erudiciju Lupić pokazuje i ispravljanjem pogrešaka dosadašnjih priređivača, primjerice u spomenutoj pjesmi *U pohvalu grada Dubrovnika* sva moderna izdanja u stihu „mloban duh od grla mojega“ donose emendaciju *mloban* u *mlohav*, ali bez opravdanja, te pojašnjava da je pridjev *mloban*, kao i njemu srodne riječi (*mlobščina*, *mlobstvo*), čest u starijim čakavskim tekstovima, a značenje mu je *slab*, *nemoćan* (bilješka 22. na str. 25).

Uspostavivši nanovo tekst, priređivač je na njegov prag – sukladno zadanostima biblioteke – postavio *Predgovor* namijenjen modernomu čitatelju, što znači da ga odlikuje jezgrovitost i fokusiranost na Lucićeve knjige u njihovu izvornom kontekstu. Time je uskratilo užitak onima koji su očekivali opsežan tekst i minuciozne interpretacije pojedinih djela popraćene duhovitim opaskama, što odlikuje Lupićeve znanstvene radove, te uključenost više dijelova iz objavljenih recentnih istraživanja. Lupićevo uspješno odolijevanje tim napastima donosi mnogostruku dobit jer se ovim kratkim *Predgovorom* otvaraju vrata u višejezičnu renesansnu kulturu kao prostor stalnog prožimanja i uzajamnosti, te nude brojni uvidi vezani uz različitu recepcijsku sudbinu dviju Lucićevih tiskanih knjiga i Lucićev interes za politička zbivanja na širem međunarodnom planu, osvjetljava se pozicija čitatelja u postupku objavljivanja djela u rukopisnom obliku, kontekstualizira Lucićeva povezanost s pjesničkim krugovima u Kotoru, Splitu i Zadru, ističu se dvije Lucićeve korespondentice, otkriva se uloga pjesništva u javnom političkom ritualu i da se Lucić u nekim prilikama predstavlja kao službeni hvarski pjesnik te poziva na drugačije razmišljanje i stvaralački razgovor s pjesničkim tekstovima koji su u temeljima naci-

onalnog književnog kanona. Ukratko, Lupić računa na učenog čitatelja kojeg tjera da dalje čita i promišlja.

Ljetopis Hanibala Lucića drugi je tekst na pragu, a opsegom i količinom novih podataka o Lucićevu životu i kronologiji njegovih djela nadmašuje sva očekivanja. U sastavljanju *Ljetopisa* Lupić nije žalio truda te mu je pabirčenje po izvorima i provjeravanje podataka ujedno bilo i poticaj za daljnja istraživanja. Neki od rezultata tih novih istraživanja mogu se činiti marginalnima, primjerice navođenje podataka kada je i komu Hanibal Lucić bio krsni kum, i to 29 puta, no time se bolje osvjetljava njegov ugled u hvarskoj zajednici i društvena mreža prijateljstava koja se uspostavljaju kumstvima. *Ljetopis* donosi brojne novine u odnosu na dosadašnja izdanja i saznanja o Luciću i njegovim djelima. Nesumnjivo je posebice vrijedno osvjetljavanje Lucićevih književnih veza s Kotorom, Zadrom i Splitom, a napose mogućega prijateljavanja s Marulićem. Smještanje Lucića u Marulićev krug i veze sa Splitom Lupić potkrepljuje nizom podataka (str. 35–37), izdvojiti ću nekoliko: Lucićeva je majka Goja Splićanka iz roda Petračić, u Splitu je posjedovao kuću, moguće je da se u Split sklonio za vrijeme pučkog ustanka na Hvaru (1510–1514), u Splitu 17. ožujka 1516. sklapa diobeni sporazum sa sestrom Lukrecijom nakon

smrti njihova oca, jedan od svjedoka pri sklapanju ovog sporazuma bio je Frane Papalić, sin Dominika (Dmine), Marulićeva prijatelja, a egzaminator Petar Lukarević (Srića), koji se 1521. postarao oko tiskanja *Judite*. Lupić bolje osvjetljava i druga Lucićeva književna prijateljstva donoseći razne zanimljivosti, poput one da su Margarita, supruga Frane Paladinića, kojemu je Lucić posvetio svoju *Robinjnu*, i Milica Koriolanović, naslovljenica dviju Lucićevih poslanica, bile kćeri dvojice braće (str. 40–41). Premda je u *Ljetopisu* posvećeno dosta prostora kronologiji Lucićevih tekstova i ispravljanju krivih tumačenja povijesnih vrela, priređivač napominje da i nakon ovog izdanja ostaje otvorenih istraživačkih pitanja, primjerice uz vrijeme postanka *Robinje* (str. 41).

Bibliografija donosi dosad najpotpuniji popis izdanja djela Hanibala Lucića i dobar izbor važnije literature o Hanibalu Luciću. No i ovdje se ostavlja prostora za daljnja istraživanja, na koja priređivač upućuje u *Tekstološkoj napomeni*, a tiču se istraživanja Lucićeve zastupljenosti u antologijama i čitankama kako bi se bolje razumjelo na temelju kojih je djela Lucić postao jedna od okosnica našeg renesansnog književnog kanona (str. 269).

Vrijedni popratni materijali smješteni su i na kraj ovoga izdanja. *Tekstološka napomena* također je mnogo

opsežniji i osobniji tekst no što bi to očekivali poznavatelji biblioteke *Stoljeća*. Priređivač Ivan Lupić u ovom prilogu ukratko predstavlja vlastita recentna istraživanja i uvid u ranu recepciju Lucićevih djela te nudi svojevrsnu tekstološku raspravu oko priređivačkih postupaka i suptilnu polemiku s dosadašnjim priređivačima Lucićevih djela. Također donosi usporedbu svih pet preživjelih primjeraka prvog izdanja *Skladanja* (hrvatski, talijanski, engleski i dva francuska) te uočava da se ti primjerci na nekoliko mjesta razlikuju, i to tako da je nesumnjivo kako je riječ o korektorskim intervencijama, ali da je ipak ostalo u svim primjercima neispravljenih tiskarskih omašaka. U nastojanju da suvremenoj publici približi renesansnog pjesnika, Lupić u ovom izdanju donosi vrlo smjele i vrlo precizno argumentirane priređivačke odluke. Spomenimo dvije koje će izazvati najviše nedoumica: vraća se pisanju slogotvornog *r* kao *r*, a ne *ar* te se ne bilježi ni na koji način nesliveni izgovor *nj* i *lj* (*skladan'ja* za *skladanja* ili *vesel'ja* za *veselja*) iako Lucić razliku u grafiji drži. Među modernim čitateljima ovog izdanja nesumnjivo će se naći i kritičara takvih priređivačevih odluka koji će se pozivati na zakonitosti rime. Lupić nudi lijek i za takve prigovore ustvrđujući: „Lucić rimuje svakojako i stoga je nezahvalno uzimati rimu

kao dokazni materijal za izgovor. Primjerice, on ne preže ni od toga da izmijeni grafiju kako bi se nešto rimovalo barem za oko premda je sigurno da se u govornom ostvaraju nije moglo rimovati“ (str. 264–265). I preostali su prilozi brižljivo osmišljeni te izdanje krasi ilustracije iz prvih izdanja Lucićevih djela, autorov portret i autograf. U približavanju starih tekstova suvremenom čitatelju važni su prilozi *Tumač imena i izraza* i *Rječnik* koje su sastavili Nataša Debogović i Ivan Lupić.

Na temelju svega dosad rečenoga o ovom izdanju očito je da je ono plod Lupićeva dugogodišnjega studijskog bavljenja Lucićevom književnom ostavštinom. Priređivač se iznimno trudio – i u tomu iznimno uspio – jednog od najistaknutijih pjesnika hrvatske renesansne književnosti učiniti što razumljivijim i bližim modernoj publici. Vrijednosti i kriterije koje Ivan Lupić zastupa u svojim znanstvenim i kritičkim tekstovima uspješno je primijenio u priređivanju ovog izdanja kojim poziva na dijalog s prethodnim izda-

njima i načelima priređivanja starih tekstova te ujedno otvara vrata novim izdanjima naših starih pjesnika. Postavljeni je cilj nesumnjivo uspješno ostvaren: objedinjeni Lucićev hrvatski i talijanski opus omogućuje bolje i zaokruženije sagledavanje renesansnog pjesnika – podsjećajući time na elementarnu činjenicu da jezik hrvatske renesanse nije samo hrvatski. Ovim su izdanjem postavljeni temelji za bolje proučavanje ne samo Lucićeva stvaralaštva nego i višejezičnosti renesansne književne kulture u ovom dijelu svijeta.

Na početku ove recenzije spomenuta ogromna očekivanja od ovog izdanja nisu iznevjerena, štoviše, višestruko su nadmašena. Stoga mi na koncu preostaje samo čestitati priređivaču na skladno obavljenu poslu te mu zahvaliti na profesionalnoj posvećenosti filološkim poslovima. Valja čestitati i Matici hrvatskoj na pouzdanom i modernoj publici bliskom izdanju koje će biti korisno i znanstvenoj zajednici i hrvatskoj kulturi općenito.

Dolores Grmača